

SAZRIJEVANJE NA SAMOI MARGARET MEAD I BOASOVSKI KULTURIZAM

HISTORIJSKA ANALIZA

Godine 1925., Franz Boas, »otac američke antropologije«, suočen s onim što je nazvao »teškoćom razlučivanja koji je dio našeg ponašanja društveno određen, a koji je opće ljudski«, uredio je svojoj dvadesettrogodišnjoj studentici Margaret Mead da ode na Samou u zapadnoj Polineziji. »Moćna ideja« Boasovog »životnog djela« bila je (prema njegovom studentu Leslieju Spieru) »potpuno oblikovanje svakog ljudskog izraza – nutarnje misli i vanjskog ponašanja – putem društvenog uvjetovanja«. Zadatak Meadove bio je pronaći, pod vodstvom Franza Boasa, odgovor na »problem koji su fenomeni adolescencije kulturno, a koji fiziološki određeni«. Godine 1928., u *Sazrijevanju na Samoi*, Meadova je bez ograda zaključila da se fenomeni adolescencije mogu objasniti jedino u terminima »društvene okoline«.

Krajnji zaključak Meadove bio je po Boasovom ukusu, te je on ranih 1930-ih ustvrdio, u *Enciklopediji društvenih znanosti*, da su »genski elementi koji mogu određivati ličnost« »potpuno irelevantni u usporedbi s moćnim utjecajem kulturne okoline«. To je sažeti iskaz boasovskog kulturalizma, koji je »od kasnih 1920-ih«, prema riječima Georgea Stockinga, vodećeg historičara američke antropologije, »temeljni za svu američku društvenu znanost«. Tako je i *Sazrijevanje na Samoi* Margaret Mead, s odobravajućim predgovorom Franza Boasa, postalo jednim od najutjecajnijih antropoloških

tekstova dvadesetog stoljeća. Upravo ta situacija čini historijsku studiju onoga što se dogodilo mladoj Margaret Mead na Samoi tako fundamentalno važnom. Bavimo se, naglasio bih, strogo historijskim problemom. Ono što želim jest dati kratak i završni prikaz historijskog istraživanja koje sam tijekom više godina provodio o samoanskom terenskom radu Margaret Mead iz 1925.–1926.

Moja knjiga iz 1983. godine, *Margaret Mead i Samoa: Stvaranje i rušenje antropološkog mita*, sadrži potanko opovrgavanje općeg zaključka Meadove iz 1928., a napose prikaza seksualnih običaja Samoanaca na kojemu se njezin opći zaključak temelji. Prikaz Meadove je toliko netočan (kao što je Eleanor Gerber izvijestila 1975. godine) da su mnogi Samoanci vjerovali da njezine »kazivačice mora da su pričale laži kako bi je zadirkivale«. Godine 1983., međutim, posve je nedostajalo podupirućih dokaza za takvo uvjerenje. A onda me, 1987. godine, dok sam bio u posjetu Američkoj Samoi, pokojni Galea'i Poumele, visoki poglavica Fitiute i tadašnji tajnik za samoanske poslove vlade Američke Samoe, upoznao s Fa'apuom Fa'amu, koja je 1926. godine bila najbliža samoanska prijateljica Meadove. Upravo se vratila na svoj rodni otok Ta'u, nakon što je od ranih 1960-ih bila živjela na Havajima. Prema svjedočenju koje je Fa'apua'a Fa'amu pod zakletvom dala Galea'i Poumeleu, video-zapis kojega je snimljen 13. studenoga 1987., ona i njezina prijateljica Fofoa (koja je preminula 1936. godine), za vrijeme putovanja s Meadovom, u ožujku 1926. godine, na otok Ofu, potpuno su obmanule Margaret Mead u pogledu seksualnih običaja Samoanaca.

Od 1987. godine postojala je, dakle, jasna potreba da se svjedočenje pod zakletvom Fa'apue Fa'amu provjeri s obzirom na okolnosti samoanskog terenskog rada Meadove. Tražila se minuciozna provjera svih dostupnih primarnih izvora. Za savjesnog historičara, stiglo se do točke na kojoj se više nije moglo izbjeći pitanje: Što se zapravo dogodilo za

vrijeme kratkog boravka Margaret Mead na udaljenim otocima Manu'a sredinom 1920-ih?

Prvi je korak bio pripremiti da se Fa'apuu Fa'amu ispita podrobnije nego što je to bilo moguće u studenome 1987. godine. U skladu s tim, sastavljen je niz pitanja temeljenih na svim tada dostupnim informacijama o samoanskom terenskom radu Meadove, te je dogovoreno da samoanski *ali'i*, Unasa, dr. L. F. Va'a, koji je pohađao doktorski studij antropologije na Australskom nacionalnom sveučilištu, i koji je tada bio predavač samoanskog jezika i kulture na Nacionalnom sveučilištu Samoe, otputuje u Fitiutu kako bi intervjuirao Fa'apuu. Dana 2. svibnja 1988. godine Unasa je intervjuirao Fa'apuu Fa'amu ukupno šest sati, postavivši joj više od 250 pitanja koja su se bavila njezinom životnom poviješću i brojnim aspektima njezinog odnosa s Margaret Mead za vrijeme prva tri mjeseca 1926. godine. Većina je tih pitanja bila unaprijed pripremljena na temelju onoga što je već bilo poznato iz javno dostupnih izvora. Fa'apuine tvrdnje zabilježene su od riječi do riječi na samoanskom jeziku. Pružile su mnoštvo relevantnih informacija o aktivnostima Meadove na Manu'i tijekom 1926. godine. Prethodno priopćenje o tom istraživanju – pod naslovom »Fa'apua'a Fa'amu i Margaret Mead« – objavljeno je u časopisu *American Anthropologist* u prosincu 1989. godine.

Godine 1990., dok sam bio Woodsworthov gostujući znanstvenik na Institutu humanističkih znanosti pri Sveučilištu Simon Fraser, Britanska Kolumbija, pokojni profesor Douglas Cole pokazao mi je preslike prepiske između Franza Boasa i Margaret Mead iz 1925.–1926., koje je pribavio od Američkog filozofskog društva za vrijeme svog istraživanja biografije Franza Boasa. Upravo sam nakon proučavanja te prepiske odlučio prihvatiti se historijskog istraživanja i onih godina koje je Margaret Mead provela kao studentica Franza Boasa, i terenskog rada koji je poduzela na Samoa pod njegovim vodstvom. Prvo sam stupio u vezu s arhivistom Nacionalne

akademije znanosti, koji mi je, u srpnju 1991. godine, poslao presliku »popisa građe« od Meadove, za godine 1925.–1926., iz arhiva Nacionalnog istraživačkog vijeća SAD-a. Zatim sam, 1922. godine, otputovao u Washington, D. C., kako bih, u sobi za rukopise Kongresne knjižnice, proučio sve samoanske bilješke Margaret Mead.

Godine 1989., nakon što se saznalo za svjedočenje Fa'apue Fa'amu, historičar George Stocking izrazio je skepsu prema »sjećanjima osamdesetogodišnjakinje« na »događaje otprije šezdeset godina«. Stoga je odlučeno da se Fa'apuina sjećanja na vrijeme provedeno s Margaret Mead potanko usporede s nezavisno ustanovljenim povijesnim činjenicama koje sam prikupio iz samoanskih bilješki Meadove u Kongresnoj knjižnici. Dogovoreno je da Unasa L. F. Va'a (koji je na Samoi provodio vlastito istraživanje za svoju disertaciju iz antropologije na Australskom nacionalnom sveučilištu) ponovno ode u Fitiutu, s daljnjim nizom pitanja koja su se temeljila na samoanskim bilješkama Meadove iz 1925.–1926. To je daljnje istraživanje proizvelo vrlo čvrste dokaze da su Fa'apuina sjećanja godine 1993., baš kao i 1988., na događaje s Manu'e iz 1926. godine, bila točna, uključujući i sjećanja na vrijeme koje su ona i Fofoa provele s Meadovom na otocima Ofu i Olosega, u ožujku te iste godine. Dana 3. svibnja 1993. godine, Fa'apua'a se, po drugi puta, pred svjedocima zaklela na Bibliju, da je cijelo svjedočenje koje je zabilježio Unasa L. F. Va'a dala prema svom najboljem znanju, »istinito i točno na svaki način«.

Tijekom 1990-ih traženi su dodatni dokazi iz raznih drugih izvora, sve do ključno važnog otkrića, 1999. godine, prikaza Meadove (objavljenog u New Yorku godine 1931.) o tome što se zbivalo između Fa'apue, Fofoe i nje na otoku Ofu 1926. godine. Historijska analiza koja slijedi temelji se, dakle, na svim dostupnim primarnim izvorima.

Vitalno važna informacija za razumijevanje onoga što se dogodilo Margaret Mead 1926. godine jest činjenica da je ona

stigla na Samou 1925. s fundamentalno pogrešnim preduvjenjem o seksualnim običajima Samoanaca koje je trebala proučiti. Ta je ključna povijesna činjenica dokumentirana u bilješkama sâme Meadove. Bilo je to preduvjenjenje o seksualnom ponašanju Polinežana koje je ona oblikovala od 1924. godine nadalje, čitajući literaturu o Tahitiju i Markižanskom otočju. To su preduvjenjenje još pothranile upute koje je dobila iz Bishopovog muzeja u Honoluluu, u kolovozu 1925. godine, od Edwarda Craighilla Handyja. Premda to ni Edward Craighill Handy ni Margaret Mead nisu uočili, seksualni običaji Samoe bitno se razlikuju i od onih Tahitija, i Markižanskog otočja.

Meadova je dobila informaciju iz prve ruke o toj bitnoj razlici 10. listopada 1925. godine, kad je otputovala u Leone na otoku Tutuila kako bi intervjuirala Helen Ripley Wilson, polusamoanku koja je govorila engleski i koja je, prema Meadovoj, bila »Samoanka po simpatijama«, te »potanko upoznata sa samoanskim običajima«. Meadova je otišla u Leone naročito kako bi ispitala Helen Wilson o samoanskom sustavu *taupou* i mjestu djevojaka i žena u samoanskom društvu.

Na Samoa, *ali'i*, titularni poglavica visokog ranga, ima pravo dodijeliti jednoj od spolno zrelih djevičanskih djevojaka iz svoje obitelji rang *taupou*, izabrana djevojka obično je jedna od njegovih kćeri. U samoanskoj obitelji kćeri imaju poseban status u odnosu na svoju braću, te *taupou* predstavlja apoteozu časnog statusa poglavičine obitelji, a njezina je ruka vrlo tražena za brak s nekim od ostalih titularnih poglavica visokog ranga. *Taupou*, poput *ali'ija*, ima prateću titulu koja je jedinstvena za obitelj čija je ona članica, i za koju postoji ceremonijalna dodjela na kojoj sudjeluju svi članovi zajednice. *Taupou* se moglo naći u svakom selu u kojem je bilo titularnih poglavica visokog ranga, a njihove su tradicionalne titule bile poznate i poštovane po cijeloj Samoa.

Meadova je bila ponijela sa sobom u Leone listu od dvadeset i pet strojno otipkanih »Pitanja koja treba pitati gđu

Wilson«. Ona je točno obaviještena od Helen Wilson da je jedino *ali'i* posjedovao »pravo imati *taupou*«. *Taupou* je, međutim, pripadala cijelome selu. Kao djevica, *taupou* je imala, čak i unutar vlastitog sela, pratnju supruge govorničkog poglavice, zvanog *tulafale*, a kad bi išla u neko drugo selo, njezina je »pratilja« morala ići s njom. Doista, kao što je Meadova zapisala u svojim terenskim bilješkama, »čak ni djevojke iz običnih obitelji« nisu »nikada slali iz sela u selo same, bez starije žene«. Nadalje, »nije se smatralo ispravnim poslati djevojku tamo gdje je bilo mnogo muškaraca«. Tu je Meadova točno obaviještena o tome kako se na Samoi nastojalo na svaki način zaštititi djevičanstvo ne samo *taupou*, nego i djevojaka iz »običnih obitelji«. Ta je zaštita djevičanstva u tradicionalnom društvu Samoe služila tome da muškarac, a napose muškarac visokog ranga, bude siguran da je žena s kojom se vjenčava *virgo intacta*, koju nije posjedovao ni jedan drugi muškarac, što se smatralo imperativom za održavanje muške časti i prestiža. Nadalje, ta je zaštita žena zrelih za udaju bila povezana sa specifično samoanskim običajem formalne provjere djevičanstva na vjenčanju, ručnom defloracijom »nevjeste« pred svjedocima, od strane muškog predstavnika »mladoženje«.

Dana 9. studenoga 1925. godine, približno mjesec dana nakon što je intervjuirala Helen Wilson u Leoneu, Margaret Mead uzela je boravište u Dispanzeru Američke mornarice na otoku Ta'u otočja Manu'a. Umjesto da živi sa samoanskom obitelji, odlučila je živjeti s izmještenim Amerikancima, te je Dispanzer Američke mornarice ostao sjedište njezinih istraživanja tijekom pet mjeseci koje je provela na Manu'i. Na taj je način Meadova izabrala odvojiti se od stvarnosti samoanske egzistencije.

U svom pismu od 29. studenoga 1925. godine ona je rekla Boasu da će »bilo kakva rasprava o pitanjima seksualnosti i religije« morati pričekati dok ne stekne »veću jezičnu praksu«. Dana 16. prosinca 1925. godine, Meadova

je, međutim, o ženskom djevičanstvu i braku intervjuirala To'agu, suprugu Sotoe, visokog poglavice Lume, koja je govorila engleski. Rečeno joj je, kako je zapisala u svojim terenskim bilješkama, da su »djevice ranije puštale dugu kosu na tjemenu, a brijale je sa strana«, a »ako bi djevojka pobjegla ili zatrudnjela, njezinu bi se glavu obrijalo tako da svi znaju za njezinu sramotu«. To'aga je nadalje obavijestila Meadovu da na vjenčanju *taupou*, ili ceremonijalne djevice, »dokaze djevičanstva preuzima mladićev *tulafale* (ili govornički poglavica), dok se na vjenčanju obične djevojke ceremonija odvija u kući, gdje su prisutni samo obitelj i mladićevi prijatelji, te neki stariji čovjek, kojega odabere mladić, obavlja ceremoniju«. Taj je prikaz, primijetiti ćemo, uvelike u skladu s onim što je Helen Wilson kazala Meadovoj u Leoneu 10. listopada 1925., o seksualnim običajima Samoanaca.

U svom izvješću Nacionalnom istraživačkom vijeću SAD-a od 6. siječnja 1926., Meadova točno izvješćuje (kao što joj je rekla To'aga) da je u slučaju *taupou*, a također i na vjenčanju djevojaka nižeg ranga, »predstavniku mladoženje dopušteno provjeriti djevičanstvo nevjestice«. To je točan prikaz tradicionalnih seksualnih običaja Samoanaca. No potom, u tom istom izvješću, te unatoč činjenici da se uopće nije upustila u izravno istraživanje seksualnog ponašanja adolescentica, Meadova dodaje potpuno proturječnu i posve netočnu informaciju da na Manu'i postoji »široka tolerancija prema predbračnim spolnim odnosima«. To je, dakle, preduvjerenje s kojim je Meadova došla na Samou.

Strastvena želja Margaret Mead, kao dvadesetttrogodišnje studentice Sveučilišta Columbia, bila je poduzeti etnološko istraživanje na udaljenim polinezijskim otocima Tuamotu. S tim se Boas nije slagao, smatrajući to previše rizičnim. Umjesto toga, on je nametnuo svojoj dvadesetttrogodišnjoj studentici studiju koju je sâm osmislio: »istražiti u kojoj je mjeri adolescentsko ponašanje fiziološki određeno, a u kojoj je mjeri kulturno određeno«. Dogovoreno je da se to istraživanje

provede na Američkoj Samoi, koja ima stalne komunikacijske veze sa SAD-om. Kako je Meadova sâma ustvrdila, dobila je »eksplicitne upute od profesora Boasa da se odupre iskušnji provedbe standardne etnografije«.

Međutim, za vrijeme njezinog posjeta Bishopovom muzeju u Honoluluu, na putu za Samou, ravnatelj Muzeja, Herbert P. Gregory, ponudio je objaviti, kao jedan od prestižnih Glasnika Bishopovog muzeja, bilo kakav etnološki prikaz Samoe koji bi ona mogla izraditi. Iskušenje je bilo preveliko, te je 1. studenoga 1925. godine, nekoliko dana prije no što je tamo uopće stigla, Meadova pisala Edwardu Craighillu Handyju, potvrđujući da će raditi na »Etnologiji Manu'e« za Bishopov muzej. Bilo je planirano da terenski rad Meadove na Manu'i traje šest mjeseci, što je vrlo ograničeno vrijeme već i za provedbu zadatka koji joj je bio nametnuo Boas. Ipak, od svog prvog dolaska na Manu'u, u izravnoj suprotnosti s uputama koje joj je dao Boas, Meadova je barem trećinu svoga vremena posvećivala etnološkom istraživanju za Bishopov muzej.

Tijekom prosinca 1925. godine, kao dodatak tom etnološkom istraživanju, Meadova je dovršila »iscrpan popis 856 stanovnika i stotinu kućanstava u selima Luma, Si'ufaga i Falesao«, u kojima su živjele sve djevojke koje je namjeravala istražiti. Međutim, u vrijeme svog izvješća Nacionalnom istraživačkom vijeću SAD-a od 6. siječnja 1926., ona nije provela nikakvo sustavno istraživanje seksualnog ponašanja adolescentica na Manu'i.

Dana 1. siječnja 1926. godine, otok Ta'u pogodio je razoran uragan. On je »uništio svaku kuću« u obližnjem selu te je, u trajanju od oko tri tjedna, ozbiljno poremetio istraživanje adolescentica koje je Meadova čekala da započne. Dok je pisala Boasu, 16. siječnja 1926., bila je u stanju duboke uznemirenosti. Govorila je da uopće »nema ideju« je li »ono što čini prava stvar ili nije«, ni »koliko bi vrijedni« njezini »rezultati« mogli biti. Sve je to pritiskalo »svom težinom« njezin um. »Hoćete li se«, pitala je svog nadređenog, »strašno

razočarati u meni?» A njezino je pismo završavalo uznemirenim riječima: »Oh, nadam se da Vas neću razočarati radom ove godine.«

Dana 19. siječnja 1925. godine, Meadova je unijela prvi datirani zapis u neukoričenu mapu u koju je zapisivala svoje bilješke o seksualnom ponašanju adolescentica. Datirane bilješke u toj neukoričenoj mapi nastavljaju se do 15. veljače 1926. godine. Sadrže nekih pedeset stranica, svaka veličine 7,5 × 5 inča.* Sâme su bilješke vrlo nesustavne, fragmentarne i anegdotalne. Nadalje, pružaju obilje dokaza, s obzirom na to da su samoanske djevojke, kako Meadova kaže za jednu od njih, »vrlo tajnovite«, o njezinim krajnjim poteškoćama u prikupljanju pouzdanih informacija bilo koje vrste.

Obično je većina djevojaka koje je Meadova izabrala za proučavanje bila u školi, te su bile »nedostupne, osim tijekom približno dva sata dnevno«. Ta se situacija promijenila kad je škola zatvorena, poslije uragana 1. siječnja 1926. godine. Trebala se ponovno otvoriti 1. ožujka 1926. godine. Posljednja dva tjedna veljače 1926. godine bili su, dakle, zadnja prilika koju je Meadova imala za usredotočeno istraživanje adolescentica. Međutim, kad se pojavila mogućnost, s dolaskom ekspedicije iz Bishopovog muzeja, ona je posve napustila daljnje istraživanje tih djevojaka i 20. veljače 1926. otputovala u Fitiutu, na istočnoj obali otoka Ta'u, gdje se sve do 3. ožujka 1926. bavila etnološkim istraživanjem.

Dogodilo se tako da je Andrew Napoleone, samoanski školski učitelj u Fitiuti, izvrsno govorio engleski, te je na trideset i šest stranica svoje terenske bilješke broj 4, Meadova zapisala tvrdnje Napoleonea o seksualnim običajima Samoanaca. Deseto poglavlje *Samoe: Jučer, danas i sutra* Napoleonea A. Tuiteleleapage, koje Meadova u svom uvodu opisuje kao »riznicu pronicljivih komentara o samoanskim običajima i kulturi«, nosi naslov »Uloga žene«. U njemu Napoleone tvrdi (na str. 431) o svim samoanskim djevojkama:

* Približno 19 × 13 cm – op. prev.

Nakon ulaska u pubertet, njezina se razdoblja djevojaštva i ženstvenosti vrlo pomno nadziru; kud god krene, prati je njezina majka, starije udane sestre, ili stare gospođe iz obitelji. Njezina braća, zbog brat-sestra tabua, ne usuđuju joj se približiti, ali drže oči i uši otvorenima kako bi joj omogućili sigurnost, tako da može očuvati svoje djevičanstvo sve dok se ne uda.

Također, na stranici 63 poglavlja o braku, Napoleone piše: »Braća i drugi muški rođaci činili su sve kako bi zaštitili svoje djevičanske ženske rođakinje. Kao rezultat tog običaja, žene mlađe od dvadeset i pet godina čuvale su svoje djevičanstvo do vremena udaje, otuda običaj *fa'amasei'au* (defloracija djevice nevjeste).«

Upravo je tom običaju pridana najveća pozornost u informaciji koju je Andrew Napoleone dao Meadovoj, na njezin zahtjev, dok su razgovarali u Fitiuti, u veljači 1926. godine. Tako bilješka broj 4 Meadove započinje s Napoleoneovim prikazom ritualne defloracije na vjenčanju. U tom ritualu, kao što je zapisano u bilješkama Meadove iz veljače 1926., mladoženjin bi govornički poglavica, umotavši svoj kažiprst i srednji prst u komad bijele tkanine od drvene kore, ili, ako takva nije bila na raspolaganju, u bijelu trgovinsku tkaninu, probio nevjestin himen. Tkaninu natopljenu himenalnom krvlju zatim bi se, uz glasno klicanje, diglo uvis tako »da je svi vide«. Kad se saznalo da je nevjesta djevica, udaralo se u bubnjeve, razbijali su se predmeti, pucalo se iz pušaka, a bilo je i gozbe. Ako djevojka nije bila djevica, tako je tvrdio Napoleone, ona je to trebala unaprijed priznati nadležnom govorničkom poglavici, inače, ako bi se ritual proveo i pritom se pokazalo da nevjesta »nije djevica«, onda bi je sve starije žene iz njezine obitelji »istukle i izgrdile«.

Napoleoneov iskaz iz veljače 1926. godine, nadalje, jasno je govorio da se taj običaj nije primjenjivao samo na *taupou*, nego i na »obična vjenčanja« također. Iz njegovog je iskaza također jasno da su preko rituala javne defloracije

na vjenčanju – rituala koji se tradicionalno primjenjivao na »obična vjenčanja«, kao i na vjenčanje *taupou* – Samoanci bili uvelike zaokupljeni ženskim djevičanstvom. Ta je informacija potpuno potvrdila sve što su Meadovoj rekly Helen Wilson u Leoneu 10. listopada 1925., i To'aga, supruga Sotoe, visokog poglavice Lume, 16. prosinca 1925. Do ožujka 1926. godine, Meadova je, dakle, bila višekratno obaviještena o seksualnim običajima Samoanaca.

Do 7. ožujka 1926. godine, Meadova još uvijek nije bila provela nikakvo sustavno istraživanje seksualnog ponašanja adolescentica koje je trebala proučiti. Umjesto toga, svoje je vrijeme posvećivala etnološkom istraživanju za Bishopov muzej, a kad je 8. ožujka 1926. godine pristao čamac s vanjskog otoka Ofu, Meadova se, »privučena mislima o etnološkom probitku«, ukrcala kako bi tamo otišla u desetodnevi posjet. Cilj joj je bio dovršiti etnologiju Manu'e za Bishopov muzej. Još jednom je Meadova ostavila po strani istraživanje adolescentica, jer ni jednu od njih nije mogla kontaktirati s Ofua, ni s Olosege.

U svom pismu Boasu od 15. veljače 1926. godine, Meadova je popisala informacije o nizu aspekata ponašanja adolescentica koje je predlagala prikupiti do kraja ožujka 1926., nakon čega bi još ostalo vremena za »specijalno istraživanje« spolnog života adolescentice, kao i za »eventualne filozofske konflikte« koji bi se mogli pojaviti. Te su teme, Meadova je pripočila Boasu, »najteže za ući u njih« i zahtijevale su »najbolje poznavanje jezika i najdulju prisnost«. Ona je, dakle, odlagala sustavno istraživanje »spolnog života« adolescentice i »eventualnih filozofskih konflikata« do travnja 1926. godine, posljednjeg mjeseca svog boravka na Manu'i. Nadalje, u tom pismu Boasu od 15. veljače 1926., ona je još jednom zabilježila preduvjerenje s kojim je došla na Samou, iznoseći kao svoje mišljenje da na Manu'i postoji »veliki promiskuitet između puberteta i braka«.

To je, dakle, bilo pogrešno uvjerenje s kojim je Meadova otišla na putovanje na Ofu i Olosegu, na kojemu su joj društvo, kao suputnice, pravile dvije mlade žene iz Fitiute, Fa'apua'a i Fofoa, koje su bile nekoliko mjeseci starije od same Meadove. Meadova, kao što je bila poistovjećivana s Američkom mornaricom, bila je, zapravo, pripadnica vladajuće elite Amerike, i stoga se mogla ponašati kao što se ponašala, živeći, kao što je sama rekla, »poput gostujuće mlade seoske princeze«. Napose, u Komisionu Američke mornarice, imala je pristup resursima koji su bili izvan dosega i Fa'apue i Fofoe. Koliko god bile podređene svojoj američkoj dobrotvorki, Fa'apua'a i Fofoa ipak su i same istinski uživale. Bile su zajedno na provodu, a svi su troškovi bili plaćeni. Kad su išle prati odjeću Meadove, uvijek bi sa sobom uzele ukulele koje su ponijele na put. Ujutro bi, prije ustajanja, zajedno pjevale.

Na Samoi 1920-ih godina nije bilo uobičajeno da zajedno putuju žene bez pratnje. Dolazak u selo Ofu triju mladih žena, od kojih je jedna bila Amerikanka sa samoanskom titulom *taupou*, izazvao je veliko zanimanje. Druge večeri njihova boravka, Meadova, Fa'apua'a i Fofoa bile su ugošćene od *aumage* Ofua, koju su sačinjavali muškarci bez titule, od kojih je većina bila neoženjena. U takvim prigodama, koje se nazivaju *aiava*, ima mnogo govora, pjesme i plesa, i prvo ih izvodi jedna, a zatim druga strana. Za vrijeme *aiave* te vrste ima također mnogo bezazlenog zadirkivanja, koje često uključuje seksualne primisli i aluzije. Fa'apua'a se prisjetila da su se za vrijeme njihovog susreta s *aumagom* Ofua, ona i Fofoa šalile s Meadovom, pitajući je ima li neki mladić koji joj se naročito sviđa, a kad je Meadova u šali odgovorila da doista ima, one su je zadirkivale u vezi s njezinim odabirom. Prema Fa'apui, upravo ih je na otoku Olosega, 11. ožujka 1926. godine, dan nakon tog formalnog, ali ugodno stimulativnog susreta s dobro raspoloženim mladim muškarcima Ofua, Meadova, s kojom su se one već počele šaliti o erotskim pitanjima, prvi

put počela ispitivati o seksualnom ponašanju djevojaka s Manu'e.

Dana 13. ožujka 1926. godine, po svršetku svojih etnoloških istraživanja na otoku Olosega, Meadova je, u društvu Fa'apue i Fofoe, pješačila cijelim putem natrag do sela Ofu. Bilo je to iskustvo koje je Meadova opisala kao »čisti užitek«. Sa zapadnog vrška otoka Olosega prebačene su, jedna po jedna, kanuom s bočnim stabilizatorom, na istočnu obalu otoka Ofu. Odatle su se njih tri zaputile južnom obalom Ofua natrag u selo u kojemu su odsjele. Bila je to, kako opisuje Meadova, »duga šetnja uz more, mjestimice boreći se s plimom ili preskakujući, između visokih valova, s jedne mokre stijene na drugu, no uglavnom slijedeći lako prohodni put, pod blagim, ugodnim suncem«. Prema Fa'apui, upravo ih je za vrijeme te »duge šetnje«, kad su Fa'apua'a i Fofoa bile nasamo s njom, Meadova pobliže ispitala o seksualnom ponašanju.

Od pisanja Boasu, 15. veljače, o istraživanju koje je namjeravala provesti na svom uzorku adolescentica, praktički svo vrijeme Meadove, osim pisanja za Glasnik i pisanja pisama, bilo je posvećeno etnološkom istraživanju, prvo u Fitiuti, a onda na Ofuu i Olosegi, lokacijama koje su vrlo udaljene od sela Luma, Si'ufaga i Falesao, gdje su živjele sve adolescentice koje je namjeravala istražiti. Doista, do 13. ožujka 1926. prošlo je više od pola vremena koje je Meadova ostavila za prikupljanje glavne informacije popisanih u njezinom pismu Boasu od 15. veljače, a ona nije postigla baš nikakav napredak. I još uvijek je ostalo za provedbu, u travnju 1926., »specijalno istraživanje« spolnog života samoanskih djevojaka, kad je ona trebala prvi put sustavno istraživati tu temu. Zbog toga što je velik dio vremena posvećivala etnološkom istraživanju, ostalo je jako puno toga za napraviti – a vrlo malo vremena u kojemu je to trebalo učiniti. Tako je, do 13. ožujka 1926. godine, »istraživanje adolescentice« kao »studija nasljeđivanja i okoliša«, što ga je ona na Samoa trebala poduzeti po

izričitoj želji i pod izravnim nadzorom profesora Franza Boasa, bilo u stanju poprilične krize. Bila je to kriza koja je bila stvorena, jer je, po vlastitim riječima Meadove, ona »napustila« zanimanje za »društveno nevažne adolescentice« na skoro mjesec dana, kako bi provela s tim nevezano istraživanje za svoju planiranu monografiju o etnologiji Manu'e. Upravo se u toj bezizlaznoj situaciji Meadova okrenula ispitivanju svojih suputnica o seksualnom ponašanju, nadajući se da će na taj način uspjeti nadoknaditi izgubljeno vrijeme, te, ako bude moguće, naći rješenje istraživačkog problema koji joj je Boas bio dodijelio.

Bilo je to u subotu, 13. ožujka 1926. godine, dok je bila sâma s Fa'apuom i Foom na nekoliko sati, kad je Meadova uhvatila priliku ispitati ih. Prema Fa'apui, Meadova je Fofoi i njoj iznijela besmisleno nagađanje (tako im se barem činilo) da su, unatoč snažnom naglašavanju djevičanstva u *fa'aSamoi*,* i u kršćanskoj crkvi, koje su svi Manuanci u to vrijeme bili sljedbenici, neudane samoanske djevojke bile, potajno, promiskuitetne. Na taj je način Meadova nastojala potvrditi svoje predujerenje da na Samoa postoji »veliki promiskuitet između puberteta i braka«. Kad bi samo mogla od Fa'apue i Fofoe dobiti jasnu potvrdu o predbračnom promiskuitetu, za koji je vjerovala da potajno postoji na Manu'i, tada bi ustanovila kulturni obrazac koji bi joj omogućio naći ono što joj je očajnički trebalo – prihvatljivo rješenje problema koji je Boas od nje zahtijevao da istraži u sklopu svoje istraživačke stipendije. Boas ju je naveo vjerovati da kazivačice poput Fa'apue i Fofoe mogu govoriti u ime kulture koja ih je oblikovala.

Na Samoa nije prihvatljivo, u običnom razgovoru, »javno raspravljati o seksualnosti«. Stoga su se, u svojoj nelagodi uslijed izravnosti Meadove, Fa'apua'a i Fofoa, kriomice uštinuivši jedna drugu, mirno složile sa svime što im je ona sugerirala, rekavši joj, uz prikladno preuveličavanje, da su i one,

---

* *Fa'aSamoa* na samoanskom jeziku doslovce znači *samoanski način*, a izraz općenito označava način života Samoanaca – op. prev.

poput ostalih mladih žena i djevojaka, uobičajeno provodile noći s pripadnicima suprotnog spola. Pritom su se one, u šali, upustile u ono što je Tim O'Meara nazvao »rekreativnim laganjem«, što je »jedan od glavnih oblika zabave« među Samoancima. To je također običaj koji je uvelike dio samoanske kulture.

Zvano *ula*, *tausua*, *taufa'alili* ili *taufa'ase'e* (ovisno o namjerama počinitelja), »rekreativno laganje«, kao što je primijetio O'Meara, na Samoa se »stalno događa«, ljudi svih dobi bave se time, pričaju vam priče, »naročito o seksu«, nastoje da im povjerujete, a onda se »nešto kao smijuckaju u sebi«. Kao što taj O'Mearin prikaz upućuje, »rekreativno laganje«, koje je tako uobičajeno među Samoancima, jest oblik ponašanja u kojemu se, prema riječima Curtisa MacDougalla, »namjerno smišljena neistina« podmetne tako da »zamaskira« istinu, što je MacDougallova definicija obmane. U *Malom oksfordskom engleskom rječniku* obmana* se definira kao »šaljiva ili nestašna varka kojom se žrtvu navodi na lakovjernost«, izraz *hoax* izveden je iz latinskog *iocus*, što znači šala ili vic. Pojmovi kojima se Samoanci obično koriste kako bi opisali ili pozvali se na takvo ponašanje jasno pokazuju da je riječ o jednom obliku šaljivog ponašanja. Tako, dok *ula* (pojam koji je upotrijebio pokojni Galea'i Poumele u svojem razgovoru s Fa'apuom 13. studenoga 1987.) znači zbijati šalu s nekim; *tausua* (pojam koji je upotrebljavala Fa'apua'a u intervjuima Unasi L. F. Va'a) znači »šaliti se«; *taufa'alili* (još jedan pojam koji je Fa'apua'a upotrijebila 13. studenoga 1987.) znači »učiniti da se netko trese od smijeha«, a značenje *taufa'ase'e* jest »zavarati na šaljiv način« (dosl. oboriti nekoga s nogu). *Taufa'ase'e* ponašanje jest, dakle, kulturno određeni oblik šaljivog ponašanja koji se po svojoj namjeri podosta razlikuje od izravnog laganja.

To je, dakle, bio kvintesencijalno samoanski odgovor kojemu su Fa'apua'a i Fofoa pribjogle kad je Meadova iznijela

* Engleski izraz *hoax* preveden je kao *obmana* – op. prev.

ono što je njima bila smiješna zamisao da su adolescentice na Manu'i potajno promiskuitetne. Kao što je Fa'apua'a primijetila pokojnom Galea'i Poumeleu, kad ju je intervjuirao u Fitiuti 13. studenoga 1987. godine: »Kao što znate, samoanske su djevojke sjajne lažljivice kad se treba šaliti, a Margaret je prihvatila naše izmišljene priče kao da su one istinite.«

Prema Fa'apui, ona i Fofoa bile su u dosluhu, govoreći Meadovoj ono što su govorile, zbog nelagode pri njezinom upornom ispitivanju o temi seksualnosti. Uživale su, poput pravih Samoanki, na račun gostujuće Amerikanke. Nisu imale pojma da je Meadova antropologinja, koja će, uzevši da su njihove neistine i hiperbole istine, objaviti to u knjizi. Da je Meadova samo posumnjala, komentirala je Fa'apua'a, one bi odmah priznale da su se samo šalile. No Meadova nikad nije posumnjala.

Obmanu Meadove od 13. ožujka 1926. godine potpuno potvrđuje svjedočenje pod zakletvom Fa'apue Fa'amu, koje je takve vrste da se može dati na uvid bilo kojem sudu. Nadalje, a što je od presudne historijske važnosti, Fa'apuino svjedočenje pod zakletvom potpuno potvrđuje posve neovisni prikaz Meadove, iz 1931. godine, o tome što se odvijalo između nje, Fa'apue i Fofoe na otoku Ofu u ožujku 1926. Za historičara je ta neovisna potvrda specifičnog događaja poput pozicije u obalnoj navigaciji. Ona je dokaz od uistinu presudne relevantnosti. Na taj način znamo da imamo posla s povijesnom stvarnošću.

Prikaz Margaret Mead, o vremenu provedenom s Fa'apuom i Foom na otocima Ofu i Olosega u ožujku 1926. godine, sadržan je u malo poznatoj knjizi pod naslovom *Sve je istina! Zapis stvarnih avantura koje su se dogodile deseterim ženama današnjice*, koja je objavljena u New Yorku 1931. godine. »Avantura dr. Margaret Mead« nosi naslov »Život samoanske djevojke«. Započinje s referencom na »grupu uvaženih znanstvenika« koji su je poslali proučiti adolescentice na Samoi »bez ikakve jasne ideje« o tome kako će

ona »to učiniti«. Završava s prikazom njezinog putovanja s Fa'apuom i Foom na otoke Ofu i Olosegu u ožujku 1926. godine. Meadova, rabeći pseudonime, govori o Fa'apui i Fofoi kao »dvjema samoanskim djevojkama, Prepletenim Ružama i Rođenoj-U-Tri-Kuće«, te opisuje kako su te »dvije samoanske djevojke« (u stvari su obje bile u dobi od dvadeset i četiri godine i malo starije od sâme Meadove) primile »veliku četvorinu« tkanine od drvene kore, koju je ona dobila na dar, nakon što je, na Ofuu, plesala kao ceremonijalna djevica. Meadova zatim zapisuje krucijalnu informaciju: »U svim sam se stvarima ponašala kao Samoanka, jer sam se jedino tako, jedino izgubivši svoj identitet koliko god je to bilo moguće, mogla zbližiti sa samoanskim djevojkama, primiti njihove šaputave ispovijesti i istodobno saznati odgovore na pitanja znanstvenika.« Meadova tu izrijeком povezuje »šaputave ispovijesti« Fa'apue i Fofoe (za koje znamo, iz Fa'apuinaog svjedočenja pod zakletvom, da su bile o seksualnim običajima Samoanaca) sa svojom sposobnošću dobivanja »odgovora na pitanja znanstvenika«. Ne može biti eksplicitnijeg prikaza onoga što se stvarno dogodilo!

Valja primijetiti da je pri uporabi informacija koje su pribavile Fa'apua'a i Fofoa Meadova bila savršeno iskrena, jer obmanuta osoba uglavnom nije svjesna što joj se dogodilo. Doista, sve stavove Meadove u pogledu Samoe, od 1926. godine nadalje, treba vrednovati u svjetlu te fundamentalne psihološke činjenice. Njezino pismo Boasu s Ofua, datirano s 14. ožujka 1926., njezina knjiga *Sazrijevanje na Samoa* iz 1928., i sve što je potom pisala o Samoa, pisano je s posve mašnjim pomanjkanjem svijesti o tome da je u subotu, 13. ožujka 1926., bila potpuno obmanuta u pogledu seksualnih običaja Samoanaca.

Neovisne prikaze Fa'apue i sâme Meadove potpuno potvrđuje pismo koje puno toga otkriva, a koje je Meadova napisala Boasu u selu Ofu, u nedjelju, 14. ožujka 1926. godine. To je pismo dokument od presudne historijske važnosti. U svom

pismu Boasu od 15. veljače 1926., Meadova ga, uz popis čitavog niza informacija koje je planirala prikupiti na svom uzorku adolescentica, obavještava da odgađa sustavno istraživanje »spolnog života« adolescentica do travnja 1926., posljednjeg mjeseca svog boravka na Manu'i. Dana 20. veljače 1926. godine ona je otputovala u Fitiutu kako bi radila na »etnologiji Manu'e« za Bishopov muzej, a nakon toga je, 8. ožujka 1926., uslijedila njezina etnološka ekspedicija na otoke Ofu i Olosegu. Posvećujući svoje vrijeme »etnologiji Manu'e« na taj način, Meadova je potpuno napustila proučavanje svog uzorka adolescentica, od kojih su sve stanovale u tri sela na zapadnoj obali otoka Ta'u: Luma, Si'ufaga i Falesao. Ipak, u svom pismu Boasu od 14. ožujka 1926., Meadova ga obavještava da je »njezin problem« »praktički riješen«, te odmah nastavlja sažimati »rezultate«. »Spolni život« (tj. spolni život samoanske adolescentice), obavještava ona Boasa, »u većini slučajeva započinje s pubertetom«, dodajući da »prilično promiskuitetni odnosi prevladavaju do braka«.

Ta informacija nikako nije mogla poteći iz proučavanja adolescentica, jer Meadova, do 14. ožujka, nije bila poduzela »specijalno istraživanje« »spolnog života« adolescentice koje je bilo planirano za travanj 1926. godine. Stoga je to informacija koja je jedino mogla doći iz »šaputavih ispovijesti« Fa'apue i Fofoe prethodnog dana. »Šaputave ispovijesti« Fa'apue i Fofoe uvjerile su Meadovu u »istinitost« njezinog vjerovanja da su, potajno, neudane žene Manu'e promiskuitetne i upravo je na tom posve pogrešnom uvjerenju ona temeljila svoj zaključak da, budući da zajednica nije nastojala »obuzdati« promiskuitet, nije bilo ni stresa.

Na taj je način, dakle, Meadova, 14. ožujka 1926. godine, riješila problem koji joj je bio postavio Boas. Za vrijeme kratkog ponovnog posjeta Samoi u studenome 1971. godine, Meadova je priznala da je to bio problem koji ona »uopće nije željela proučavati«. »Šaputave ispovijesti« Fa'apue i Fofoe bile su to što joj je pribavilo rješenje koje je ona mogla

predstaviti Boasu. Potpuno je, međutim, zanemarila sve što su joj o seksualnim običajima Samoe rekli Helen Wilson, To'aga i Napoleone. Ona, u stvari, nije postigla ništa doli dobila rezultat koji će, osjećala je, zadovoljiti Boasa, čije je odobravanje tako silno željela.

Kad je pismo Meadove od 14. ožujka 1926. stiglo u New York, Boas je bio uistinu zadovoljan i smjesta joj je odgovorio. Oslovivši je s »moj dragi Rajski Cvijete«, pokazao joj je koliko mu je bilo drago što je bila sposobna »nositi se tako dobro« sa svojim »teškim problemom«, kao što je i »bila sposobna« izložiti svoje rezultate »tako jezgrovito«. Boasu su, uzevši u obzir njegova uvjerenja, pogrešni »rezultati« Meadove bili sasvim prihvatljivi.

Mnogo izuzetno važnih povijesnih dokaza otkrivaju nam i djelovanja koja je Meadova poduzela nakon što je Boasu objavila, u svom pismu od 14. ožujka 1926., svoj odgovor na njegov problem. Meadova je pitala Boasa u siječnju 1926. godine: »Ako jednostavno napišem zaključke i iskoristim svoje primjere kao ilustrativni materijal, hoće li to biti prihvatljivo?« Dok mu je pisala 14. ožujka 1926., Meadova je »s velikim zanimanjem« očekivala Boasov odgovor na to središnje pitanje. Ona je još bila na otoku Ofu kad je Boasovo pismo od 15. veljače do nje stiglo 18. ožujka 1926. godine. On je na njezina važna pitanja odgovorio potvrdno, odobravajući joj time opciju da »jednostavno napiše zaključke« i iskoristi »primjere« kao »ilustrativni materijal«. Taj je odgovor označio krucijalnu prekretnicu u terenskom radu Meadove na Manu'i.

Ona je bila uvjerena da je iz svojeg ispitivanja Fa'apue i Fofoe uspjela identificirati skriveni obrazac adolescentskog seksualnog ponašanja na Samoi, i formalno je objavila svoje »rezultate« u pismu Boasu od 14. ožujka 1926. godine. To je, što se ticalo Meadove, značilo da je ona uspješno pribavila Boasu onu »vrst stvari« za koje je smatrala da ih on »želi«, te, s takvim zaključkom u pogledu teme koju »uopće nije željela

proučavati«, nije poduzela nikakvo daljnje istraživanje »spolnog života« adolescentice.

Doista, čim se vratila u Dispanzer Američke mornarice na otoku Ta'u, Meadova je ponovno pisala Boasu. Po primitku njegovog pisma od 15. veljače »o izlaganju rezultata«, odlučila je, kako mu je priopćila u žurnoj obavijesti napisanoj 19. ožujka 1926., »završiti« svoj rad »sljedećeg mjeseca« te okončati terenski rad mjesec dana ranije nego što je bilo planirano.

U svom »planu istraživanja« podnesenom Odboru za nacionalne istraživačke potpore u biološkim znanostima, u veljači 1925. godine, Meadova je bila pisala o provedbi »jedne godine stvarnog terenskog rada na Samoi«. Na Samoi, u svom izvješću Nacionalnom istraživačkom vijeću od 6. siječnja 1926. godine, ona je predlagala pet mjeseci »intenzivnog proučavanja adolescentice«, povrh četiri tjedna istraživanja koje je obavila 1925. godine. To bi značilo ukupno šest mjeseci terenskog rada na Manu'i. Kako bi to ostvarila, ona je trebala nastaviti svoje istraživanje na Manu'i sve do početka svibnja 1926., kada bi imala pravo na »šest tjedana« odmora. No, od 19. ožujka nadalje ona je ustrajala u odluci da napusti Manu'u i uputi se na jug Francuske što je brže moguće. »Plavi med Mediterana«, kako ga je nazvao F. Scott Fitzgerald, bio je neodoljiv. Završivši svoj terenski rad na Manu'i u travnju, ona je otplovila s Američke Samoe u Australiju 10. svibnja 1926., te stigla u Marseille 25. lipnja 1926., na produljeni odmor u Francuskoj, Engleskoj i Italiji.

To iznenadno skraćivanje njezinog terenskog rada na Manu'i za više od mjesec dana imalo je drastične posljedice po planirano »specijalno istraživanje« »spolnog života« adolescentice, koje je, kako je obavještavala Boasa u svom pismu od 15. veljače, trebala poduzeti tijekom mjeseca travnja 1926. godine. Posljednji zapis, od 24. ožujka 1926., u njezinoj neukoričenoj mapi nosi naslov »Primjeri koje treba iskoristiti kao ilustraciju« i jasno pokazuje da je ona postupala u skladu s

Boasovim prihvaćanjem njezinog prijedloga iz siječnja da treba »jednostavno napisati zaključke« i iskoristiti »primjere kao ilustrativni materijal«. A kako je provela vrijeme čekajući dolazak broda Američke mornarice kojim će napustiti Manu'u? Kako je zapisano u njezinom kratkom izvješću od 24. ožujka 1926., vrijeme koje joj je preostalo na otoku Ta'u provela je popunjavajući »rupe« u svojoj etnologiji Manu'e kao što su »širina koša, visina stuba, ime gozbe, kako spaljuju ožiljke, kako doista zoveš brata svoje majke i koliko vatri ima na gozbi u čast pokojnika«.

Imajući u vidu činjenicu da su informacije o seksualnim običajima Samoanaca koje su joj dali Helen Wilson, To'aga i Napoleone uključivale, kao što jesu, javnu ritualnu defloraciju na vjenčanju, postojala je, u znanstvenim terminima, imperativna potreba za provedbom »specijalnog istraživanja« »spolnog života« adolescentice, koje je ona bila planirala za travanj 1926. godine. Potrebno je bilo potanko provjeriti njezinu tvrdnju Boasu, u pismu od 14. ožujka 1926., da na Manu'i »spolni život u većini slučajeva započinje s pubertetom«, te da »prilično promiskuitetni odnosi prevladavaju do braka«. Pa ipak, kao što pokazuju relevantni povijesni dokumenti, nakon što je poslala svoje pismo od 14. ožujka 1926. Boasu u New York, Meadova se nije upuštala ni u kakvo daljnje sustavno istraživanje seksualnog ponašanja adolescentica. Što se nje ticalo, na problem koji joj je nametnuo Boas, a koji ona »uopće nije željela proučavati«, već je bilo odgovoreno na način koji će Boasu biti »prihvatljiv«.

I tako »specijalno istraživanje« »spolnog života« adolescentice koje je trebalo provesti tijekom travnja 1926. godine, ako se željelo da istraživanja Margaret Mead budu od istinske znanstvene važnosti, nikada nije poduzeto. Do prvog tjedna travnja, kad je ona trebala provoditi to krucijalno istraživanje, njezini su dani već postali »samo niz ceremonijalnih oproštaja«. Doista, budući da je »malo toga preostalo za učiniti«, bilo je čak i vremena, kao što je spomenula 7. travnja 1926.,

u pismu svojoj baki, da napiše kratku priču o udaljenoj dolini u ruralnoj Pennsylvaniji, gdje je odrasla. Bila je to priča pod naslovom »Savjesni tvorac mita«. Do 16. travnja već se vratila u Pago Pago, na putu prema jugu Francuske.

Prema tome, ni u jednom razdoblju svoga petomjesečnog boravka na Manu'i Margaret Mead nije provela sustavno istraživanje spolnog života na svom uzorku adolescentica. Umjesto toga, rezultati koje sadrži njezino pismo Boasu od 14. ožujka 1926. godine potječu iz navodne potvrde, od Fa'apue i Fofoe, njezinog pogrešnog uvjerenja da na Samoa postoji »veliki promiskuitet između puberteta i braka«. To što je Meadova, tijekom travnja 1926., propustila provesti svoje planirano »specijalno istraživanje« »spolnog života« adolescentice jest, u znanstvenim terminima, skandal, jedinstven u povijesti antropologije dvadesetog stoljeća. To znači da zaključci o seksualnom ponašanju do kojih je Meadova došla u *Sazrijevanju na Samoa*, a što se može i pokazati, nisu temeljeni ni na kakvoj vrsti sustavnog empirijskog istraživanja. Ta neporeciva povijesna činjenica dovodi u pitanje, na najtemeljitiji način, samoanski terenski rad dvadesetčetverogodišnje Margaret Mead.

Službeno izvješće Meadove nosilo je naslov »Adolescentica na Samoa«. Nakon što je sâm Franz Boas izjavio da je njime »potpuno zadovoljan«, prosljeđeno je 14. travnja 1927. Nacionalnom istraživačkom vijeću SAD-a, te je, 10. svibnja 1927., odobreno za objavu kao *Sazrijevanje na Samoa*.

U tom izvješću Meadova o adolescentici kaže kako se »svo njezino zanimanje« »iscrpljuje u tajnim seksualnim avanturama«. Također navodi da je živjeti kao djevojka »sa što više ljubavnika« jedna od »stalnih i zadovoljstvom ispunjavajućih ambicija« samoanske djevojke. U *Sazrijevanju na Samoa* ona piše o odgađanju braka »koliko god je godina moguće neobavezno vođenje ljubavi«. To pogrešno viđenje Samoe Margaret Mead je zadržala do kraja života. Tako je 1950. godine opisala Samou kao jedan od »najbolje proučenih primjera«

»predbračne slobode«. Zasigurno je takvo bilo njezino uvjerenje i 10. studenoga 1964. godine, kad me posjetila u Istraživačkoj školi pacifičkih studija pri Australskom nacionalnom sveučilištu u Canberri. Tijekom velikog intervjuja, objavljenog približno dvije godine prije njezine smrti 1978. godine, još uvijek je pripisivala lagodnost adolescencije na Samoa »slobodi seksa«. Sve te generalizacije o »predbračnom promiskuitetu« na Samoa potpuno su u skladu s pismom koje je Meadova napisala Boasu 14. ožujka 1926. godine, dan nakon što je bila obmanuta od Fa'apue i Fofoe – obmane iz koje je proizišlo ono što bi se moglo nazvati »mitom Meadove« o Samoa.

Prema Meadovoj, Franz Boas je mislio da bi njezina studija adolescentica na Samoa »mogla nagovijestiti da je kultura vrlo važna«, a kada je, u poglavlju 13 *Sazrijevanja na Samoa*, ona proglasila »kulturno uvjetovanje« svevažnim, Franz Boas je prihvatio taj zaključak s oduševljenjem. Dakle, ne samo što je Boas jamčio da je *Sazrijevanje na Samoa* »mukotržno istraživanje«, nego je, raspravljajući o samoanskom istraživanju Meadove u svojoj knjizi *Antropologija i suvremeni život* iz 1928. godine, ponovio, kao da je riječ o potpuno dokazanoj antropološkoj činjenici, u cijelosti pogrešnu tvrdnju dr. Margaret Mead da na Samoa, gdje postoji »sloboda seksualnog života«, »adolescentska kriza nestaje«.

Dogodilo se tako da je 1927. bila godina kada je, za vrijeme jednog posjeta New Yorku, Jacob Epstein izradio bistu Franza Boasa. Boasovo lice bilo je, prema Epsteinu, »puno ožiljaka i izbrazdano podsjetnicima na brojne dvoboje iz njegovih studentskih dana u Heidelbergu, no ono što je na njegovom licu još ostalo očuvano, bilo je vatreno poput borbenog pijetla«. Dok je bio zaokupljen priroda-odgoj prijeporom, Boas se više od desetljeća borio kako bi etablirao svoje uvjerenje u »potpuno oblikovanje« ljudskog ponašanja »kulturnim uvjetovanjem«. Kad mu je Margaret Mead predstavila navodni dokaz tog uvjerenja, bio je ushićen. Kao što su rekli

Liam Hudson i Bernadine Jacot: »To što je Meadova pokazala Boasu bilo je ono što je on želio vidjeti, a vidjevši ono što je želio vidjeti, svršeno je bilo sa znanstvenim i akademskim razmatranjima.« Uvjeran, kao što je bio, u »istinitost« svojih ideja, sve što mu je bilo važno bilo je to da je on »pobijedio«. To što se Boas ponašao na toliko pristran način, pokazuje koliko mu je bilo stalo do promicanja idealističke ideologije, koje je desetljećima bio istaknuti zagovornik. Sasvim sigurno, Boasovo aktivno promicanje *Sazrijevanja na Samoi* Margaret Mead kao »mukotrpnog istraživanja«, bilo je krucijalno za osiguravanje širokog prihvatanja toga djela od antropologa i drugih kao »pomnog znanstvenog rada«, kao i od Georgea Spendlera sa Sveučilišta Stanford koji je to djelo, 1978. godine (pedeset godina nakon prve objave), nazvao »epitomom antropologije«.

Sada je, iz iscrpnog historijskog istraživanja, poznato da se krajnje environmentalistički zaključak do kojega je mlada Margaret Mead došla u *Sazrijevanju na Samoi* temelji na dokazima koji su znanstveno uvelike neprihvatljivi. Prema tome, *Sazrijevanje na Samoi*, daleko od toga da je »znanstveni klasik« (kao što su Meadova i Boas predmnijevali), nego je u nekim vitalnim aspektima (kao u snovitom drugom poglavlju) djelo antropološke fikcije. Doista, Institut za međusveučilišne studije u Wilmingtonu, Delaware, navodeći pedeset najgorih i najboljih knjiga stoljeća, prosudio je da je *Sazrijevanje na Samoi* Margaret Mead, s odobravajućim predgovorom Franza Boasa, »najgora« knjiga dvadesetog stoljeća.

Nadalje, u svjetlu današnjeg znanja također je očito da je boasovski kulturalizam na početku dvadeset i prvog stoljeća postao znanstveno neprihvatljiv sustav vjerovanja. Tijekom druge polovice dvadesetog stoljeća, zbila su se, prema riječima Ernsta Mayra, »dosad nezabilježena otkrića u genetici, staničnoj biologiji i neuroznanosti«. Nikada prije nije bilo tako fundamentalnog napretka u našem razumijevanju mehanizama života. A onda je, 20. lipnja 2000. godine, stigla

obavijest o završetku *Projekta ljudski genom*. Može se, dakle, reći, u svjetlu današnjeg znanja, da je Boasovo proglašavanje (koje je izvedeno iz općeg zaključka Meadove u *Sazrijevanju na Samoi*), u ranim 1930-ima, »genskih elemenata koji mogu određivati ličnost« »potpuno irelevantnima u usporedbi s moćnim utjecajem kulturne okoline« jedna od najtežih antropoloških pogrešaka svih vremena.

Godine 1984. je George Milner, koji je, dok je sastavljao svoj *Samoanski rječnik*, radio u svim dijelovima samoanskog arhipelaga, ocijenio da je »samoanski terenski rad Meadove bio katastrofa, a njezini podaci nepouzđani do krajnosti«. Otada je dugotrajno i podrobno historijsko istraživanje potpuno potvrdilo Milnerovu tvrdnju. Doista, povijesni dokazi o samoanskom terenskom radu Meadove sada su dovoljni da uvjere bilo kojeg muškarca ili ženu. Postojat će uvijek, međutim, u to ne sumnjam, sumanuta manjina pravovjernika, koji će, držeći se ostataka boasovskog kulturalizma, ustrajati u svojim naporima da opravdaju zastranjujući zaključak Meadove iz 1928. godine.

Sa svoje strane, zadovoljan sam podrobnim historijskim istraživanjem koje sam uspio provesti. A budući da sam uspio podnijeti iracionalne uvrede koje su na mene sručili midofili SAD-a, utjehu nalazim u izreci: *finis coronat opus*. Prijepor oko samoanskog terenskog rada Margaret Mead tako je, za mene, napokon priveden kraju.

This text is taken from *Diltheyev San: Ogledi O Ljudskoj Prirodi I Kulturi*,
by Derek Freeman, translated by Armano Srblijinović, published 2016 by Jesenski i Turk,
Zagreb, Croatia, and ANU Press, The Australian National University, Canberra, Australia.